

[vysoká škola]

OBČANSKÁ SPOLEČNOST V TRANSFORMACI

1. SETKÁNÍ

Karel B. Müller
www.karelmuller.eu

Podmínky splnění kurzu:

Závěrečný test: 70 %

Aktivní účast na přednáškách: 10 %

Seminární práce: 20 % (není povinná)

2-3 tisíce slov

ČEŠI,
OBČANSKÁ
SPOLEČNOST
A EVROPSKÉ VÝZVY

KAREL B. MÜLLER

TRITON

Obsah

Poděkování	9
Předmluva (<i>Miloš Havelka</i>)	11
Úvod	14
1 Kvalita demokracie v Česku aneb málo vědecký úvod do problematiky	19
2 Občanská společnost	28
2.1 Empirická perspektiva	33
2.2 Spory o vymezení pojmu – generalisté, maximalisté, minimalisté	35
2.3 Normativní perspektiva	42
2.4 Komplementární (činnostně-strukturní) perspektiva	46
2.5 Záruky funkčních dimenzí ve vztahu občanské společnosti a státu	58
3 Občanská společnost v českých zemích: historické předpoklady, formy a perspektivy	65
3.1 Rakouské období	65
3.1.1 Německé národní hnutí a německé Rakousko	68
3.1.2 Světáci versus uvědomění národovci	70
3.1.3 Rakousko v Evropě	73
3.1.4 Veřejnost, česká společnost a politika	75
3.1.5 Společnost bez vlastního státu a její politika	91
3.1.6 Hospodářský nacionalismus, jeho formy a předpoklady aneb šestkrát málo	107
3.1.7 Dílčí shrnutí a východiska	130
3.2 První Československá republika	133
3.2.1 Boj o stát	138
3.2.2 Stát stran aneb z obrany do útoku	140
3.3 Komunistické období	150
3.4 Obnova demokracie a budování občanské společnosti po roce 1989	157
3.4.1 Občanská pasivita	162
3.4.2 Slabá veřejnost	165
3.4.3 Krize institucí	167
3.4.4 Krize důvěry	176
4 Důvěra a instituce	183
4.1 Institucionální analýza: kulturní a funkcionální paradigma (Giddens, Luhmann)	186
4.2 Diskuse mezi zastánci asociativního a institucionálního přístupu (Putnam, Rothstein)	190
5 Modernita a identita	204
5.1 Časoprostorové rozpojení a krize paměti	208
5.2 Nacionalismus a politika identity	213
6 Občanská společnost v Evropě	218
6.1 Evropeizace národního státu	219
6.2 Evropská občanská společnost a aktivní hranice	224
6.2.1 Formy, sociální funkce a proměny hranice	226
6.2.2 Aktivní hranice, kolektivní identity a kulturní střetávání	228
6.2.3 Aktivní hranice a pozitivní identity	233
6.2.4 Sféra evropských veřejností	235
6.2.5 Aktivní hranice a evropská veřejná sféra	239
6.2.6 Aktivní hranice, naši neznámí a veřejné učení – směrem k demokratické integraci	243
6.2.7 Obsluhování aktivní hranice a analytické možnosti konceptu – ilustrativní podpora	245
6.2.8 Dílčí shrnutí	250
Závěrečné shrnutí a hodnocení	253
Literatura a prameny	275
Seznam schémat, tabulek a grafů	290
Jmenný rejstřík	291
Věcný rejstřík	293

Problémy naší demokracie

- **Oslabený vztah ke státu x etatismus**
  - **Nezájem o politiku (de-politizace)**
    - Omezený rekruční rezervoár politických elit
    - Slabá veřejná kontrola politických institucí
    - Nedostatek (absence) zpětných vazeb
  - **Stigmatizace politiky (politici x tzv. obyčejní lidé)**
    - Dominance negativních zpětných vazeb
    - Obranný efekt uzavírání se, vyhoření, zcyničtění
    - Začarovaný kruh stigmatizace, negativní selekce
  - **Despekt k diskusi a nerealistická očekávání**
    - Frustrace, deziluze na straně veřejnosti
    - Omezená reflexivita, efektivita institucí
    - Manipulativní, demonstrativní publicita, krize legitimacy (př. pandemie)

Etapizace

- Současnost – Sametová revoluce (30 let)
- 1989 – 1968 (normalizace)
- 1948 – 1968 (kult osobnosti a uvolnění)
- 1948 – 1938 (válka a její důsledky)
- 1938 – 1918 (slavná 1. republika)
- 1861 – 1918 (habsburský stát)
- 1848 – 1860 (Bachův absolutismus)

Aloisie Müllerová

(*1909 – †2011)

- Aloisie Sommerová (Ludvík Sommer, shopkeeper, her father died in the WWI)
- 1909 (born in Hapsburg Empire in Moravia)
- 1918 (10 years old – Czechoslovakia)
- 1938 (30 years old – 1st break up of Czechoslovakia)
- 1939 (Annexation – Protectorate Böhmen und Mahren)
- 1945 (36 year old – Renewal of Czechoslovakia)
- 1948 (Communist Coup)
- 1968 (60 years old – Prague Spring)
- 1989 (80 years old – Velvet Revolution)
- 1993 (2nd Break up Czechoslovakia)
- 2004 (95 years old, Czechia joined the EU)

Aloisie Müllerová oslavila stovku v obdivuhodné svěžesti.

HUSOV RALIA

ZIVKARSKI

RODNOVA

RODNOVA

RODNOVA

RODNOVA

RODNOVA

RODNOVA

RODNOVA

HUSŮ ZBAUVANÍ
ZPÍZENÍ ČESKÉHO
ZEMĚDĚLŮ A VÍ
ZPÍZENÍ NAŠÍ
REPUBLIKY
ODDELENÍ
ČERNOSÍ
DOBNÍCH
DUHOVNÍCH
1919

[vysoká škola]

[vysoká škola]

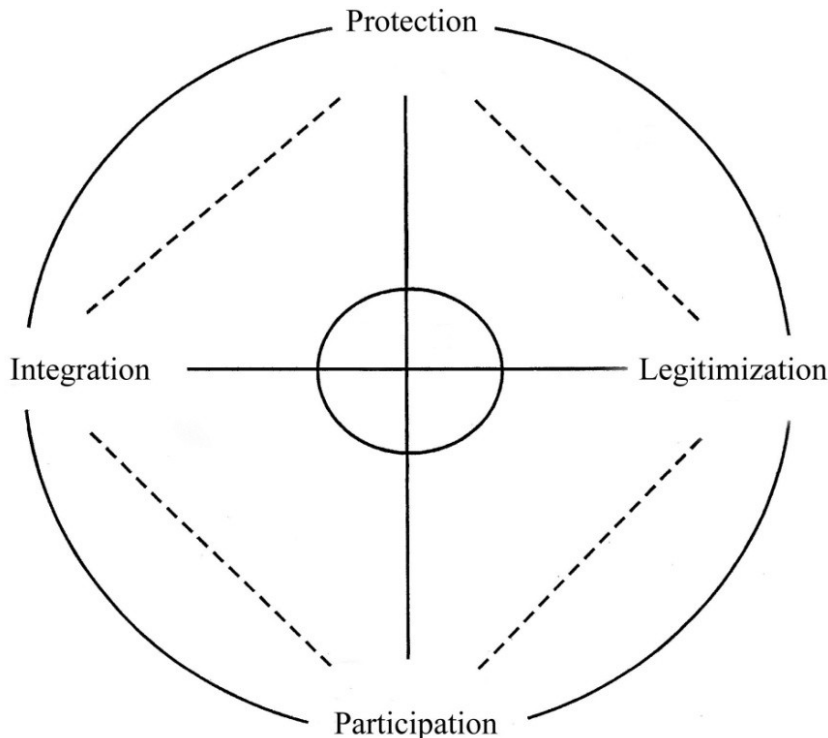
- Postkomunistická transformace (90. léta)
- Ralf Dahrendorf
  - 6 měsíců (ústava)
  - 6 let (ekonomika)
  - 60 let (hodina občana)
- Poločas 30. let
- Optimistická predikce
- Důvěry ve formální pravidla (Alexander)

Občanská společnost/veřejnost

Tocquevillovsko-giddensovská perspektiva

Očekávání/funkce

Rizika I.

RIZIKA II.

- **Občanská pasivita, apatie** --- nadmíra občanské participace
- **Zneužívání politické moci, centralizace, byrokratizace** --- slabý stát
- **Krize legitimacy institucí** --- nekritická důvěra
- **Atomizace, anomie** --- nadměrná sociální soudržnost (nacionalismus, šovinismus)

Občanská společnost

Civil/Bürgerlich

Society/Gesellschaft

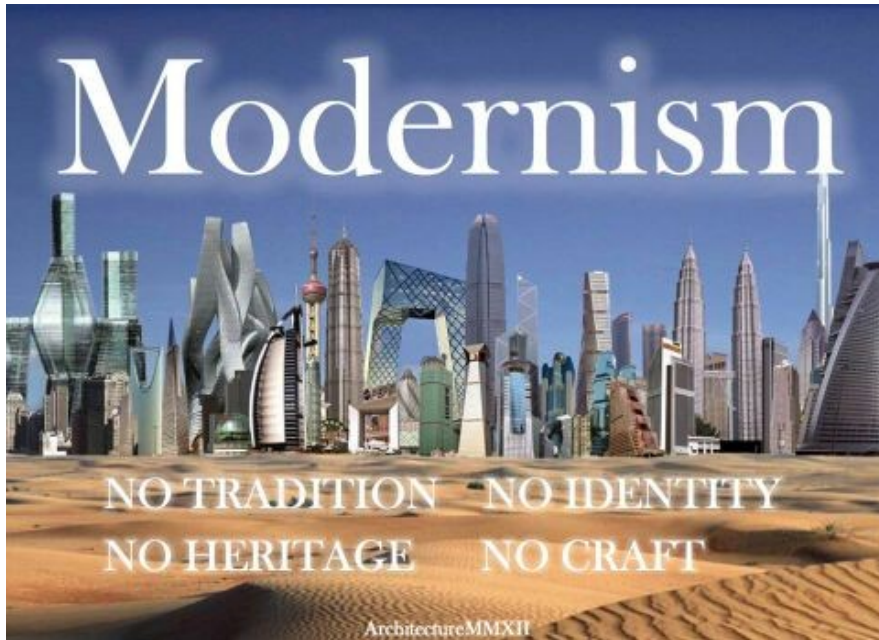

[vysoká škola]

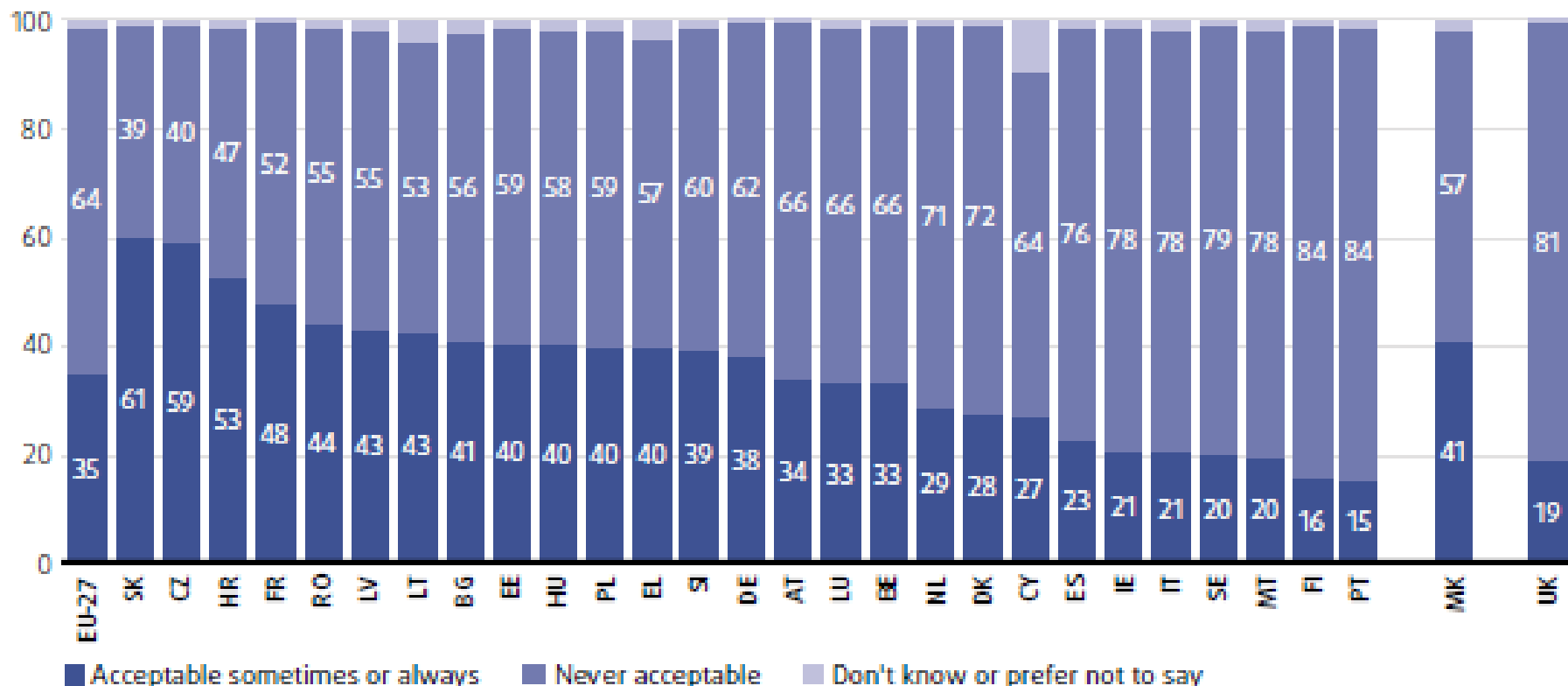
Moderní versus tradiční

Liberalismus versus klientelismus

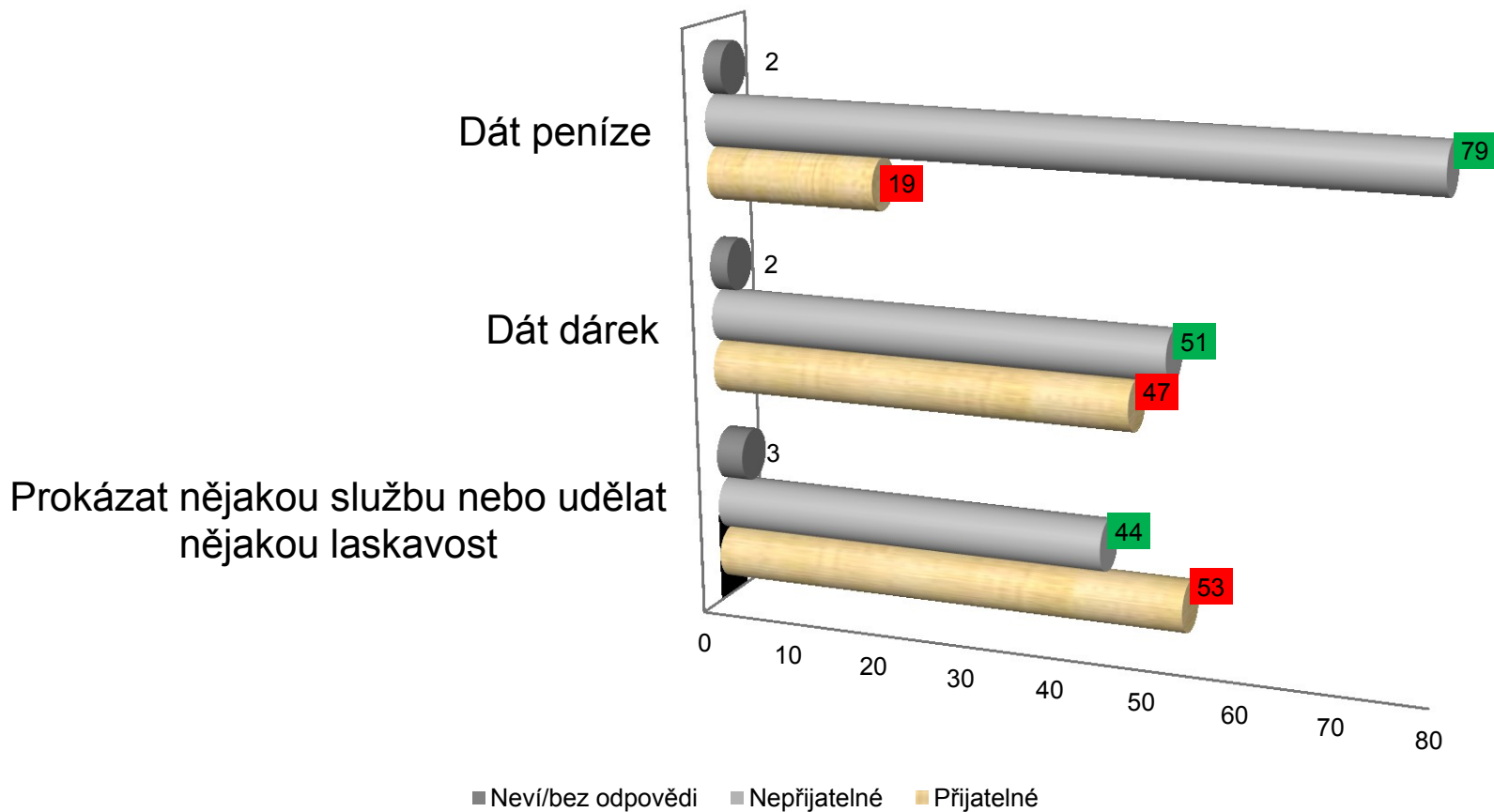

Klientelismus x formální pravidla

FIGURE 24: VIEWS ON ACCEPTABILITY OF GIVING A GIFT TO OR DOING A FAVOUR FOR A PUBLIC OFFICIAL OR CIVIL SERVANT IF NEED SOMETHING URGENTLY FROM THEM, BY COUNTRY (%)

***Odpověď na otázku „Kdybyste chtěl něco od veřejné správy nebo veřejné služby,
do jaké míry je podle vás přijatelné jednat následujícími způsoby?“
(ČR) zdroj: Evropská komise (2013)***

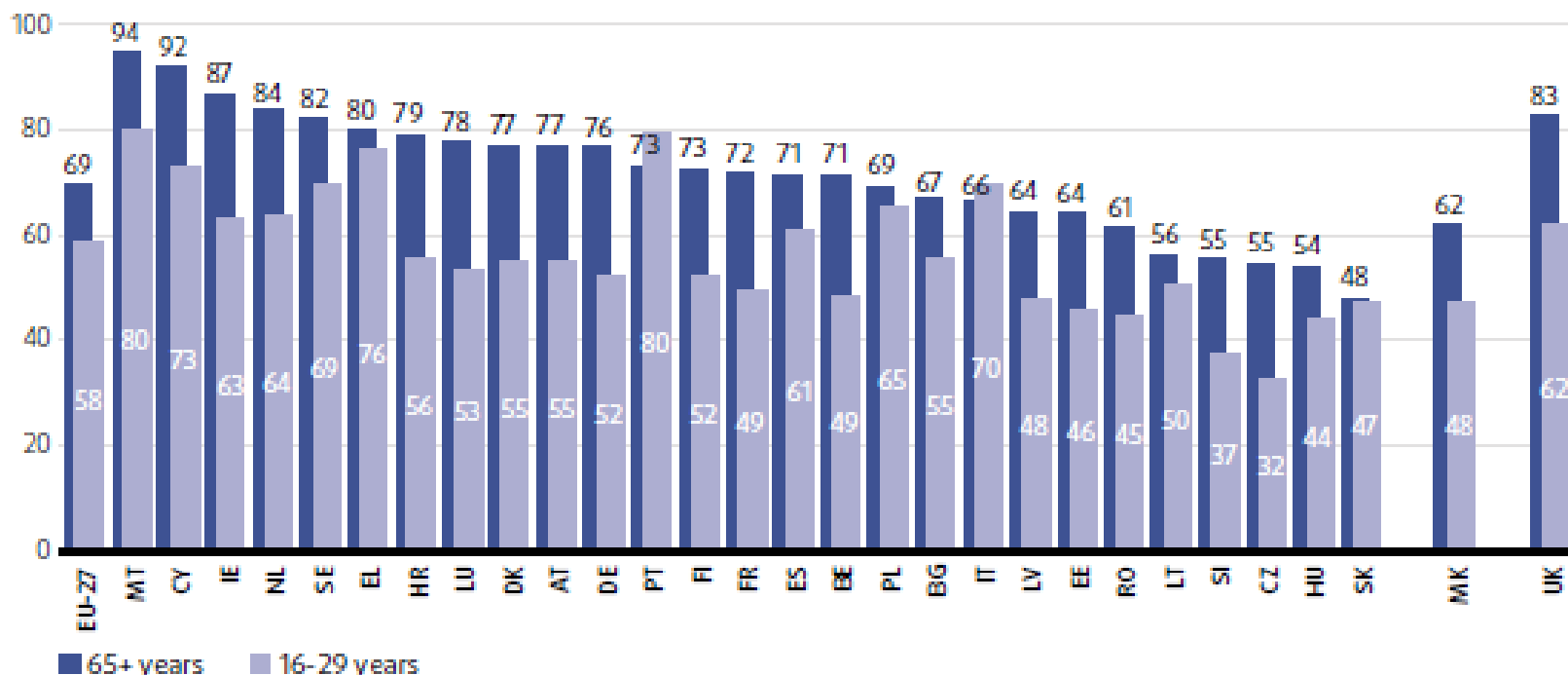
Zdroj: Josef Lada, *Bubáci a hastrmani*, Albatros, 2010, s. 12 (vyšlo 1952)

Pan starosta je vážně vyslechl a potom k nim promluvil s úřední vážností. „Nó, vono by to bylo dobré, kdyby se tu usadilo nějaké strašidlo – copak o to! Děcka beztoho už začínají tropit všelijaké nezbednosti... ať hodně **straší** kolem zahrad a polí s lusky, aby nám to děcka všecko neroznesla, a když budu vidět, že **straší hlavně u mých** lusek, nebudu zase hledět na nějaké to slovo a leckams ho k strašení doporučím“.

Role opozice

FIGURE 11: CONSIDERING FREEDOM OF OPPOSITION PARTIES TO CRITICISE THE GOVERNMENT TO BE OF HIGH IMPORTANCE, PEOPLE AGED 16-29 YEARS AND 65 YEARS AND OVER, BY COUNTRY (%) ^{a,b}

Source: FRA, Fundamental Rights Survey 2019 [Data collection in cooperation with CBS (NL), CTIE (LU) and Statistics Austria (AT)]

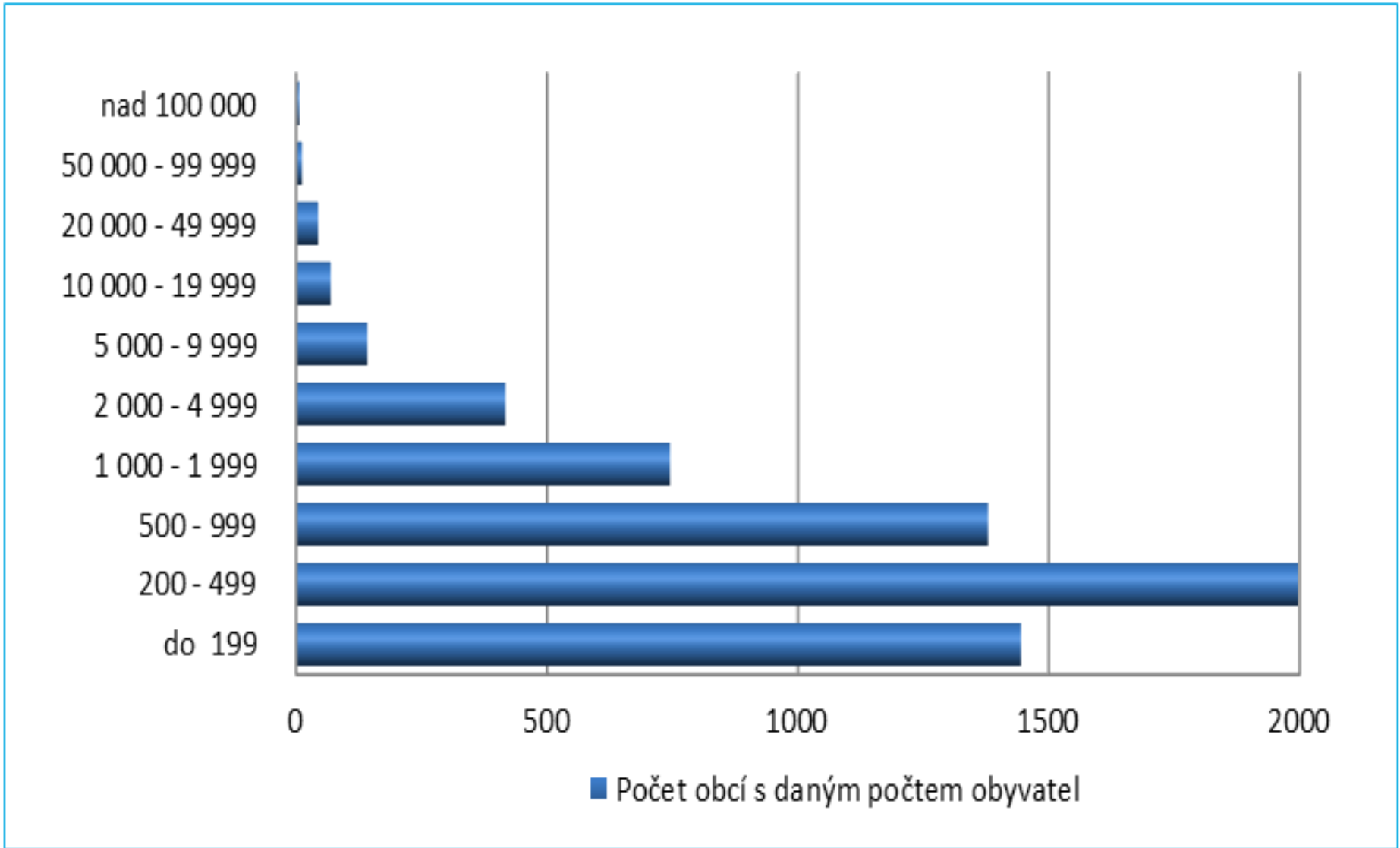

Clientelism, oligarchization, state capture (from 2013 on)

Graf 3: Velikostní struktura obcí ČR, r. 2015

Zdroj: Malý lexikon obcí, ČSÚ, 2015

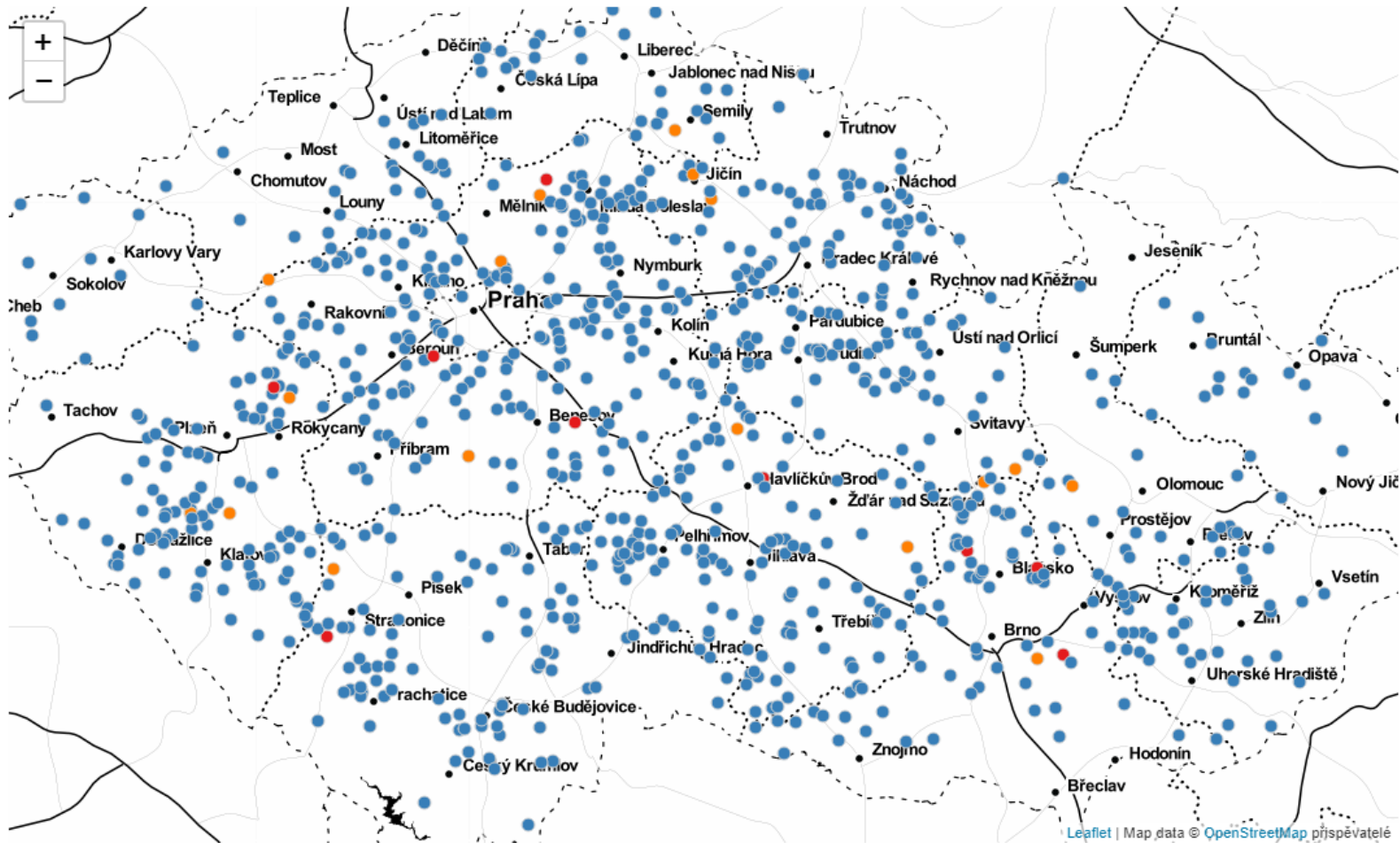
Přehled počtu obcí podle počtu obyvatel

Obce s počtem obyvatel	Počet obcí	Počet obcí (v kumulaci)	% celkové populace	% celkové populace (v kumulaci)
0-100	557	557	0.4	0.4
101-200	1 086	1 643	1.6	2.0
201-300	890	2 533	2.1	4.1
301-1500	2 850	5 383	18.4	22.5
1 501-5 000	592	5 975	14.8	37.3
5 001-10 000	137	6 112	9.1	46.4
10 001-20 000	68	6 180	9.3	55.8
20 001-30 000	28	6 208	6.8	62.6
30 001-40 000	9	6 217	3.1	65.7
40 001-50 000	5	6 222	2.3	68.0
50 001-100 000	16	6 238	11.3	79.3
100 001-150 000	1	6 239	1.0	80.3
150 000 a více	3	6 242	8.2	88.5
Praha	1	6 243	11.5	100.0

Šance pro zájmové skupiny, maminky na mateřské, místní podnikatelské skupiny, developery ... (KV volby 2018)

Kde letos volby nebudou napínavé (nebo nebudou vůbec)

- obce, kde je právě tolik kandidátů jako mandátů
- obce, kde je méně kandidátů než mandátů
- obce, kde nekandiduje nikdo

Vyberte obec v mapě.